

2023 májusi emelt szintű kémia feladatsor megoldása

Jelmagyarázat

Pirossal a helyes megoldásokat tüntettem fel (amit érdemes volt a lapra is írni), **zölddel pedig** a megértést segítő illetve egyéb magyarázatokat, észrevételeket. Ha minél gyorsabban végig akarod pörgetni, akkor csak a pirosakat olvasd, ha érdekelnek a magyarázatok vagy érdekességek is, akkor a zöldet is olvasd el.

1, Táblázatos feladat (13 pont)

Hasonlítsa össze az alábbi három vegyületet a megadott szempontok szerint!

	CO ₂	SO ₂	SiO ₂
Halmazállapota (25 °C, 101,3 kPa)	1. gáz	2. gáz	3. szilárd
Szilárd halmazában a kristályrácsot összetartó legerősebb kémiai kötés pontos megnevezése	4. diszperziós kölcsönhatás	5. dipólus-dipólus kölcsönhatás	6. kovalens kötés
Melyikben a legnagyobb az O–X–O kötésszög? Menynyi? (Írja be a megfelelő vegyület alatti cellába!)	7. szén-dioxid, 180°		
Melyikben a legkisebb az O–X–O kötésszög? Menynyi? (Írja be a megfelelő vegyület alatti cellába!)	8.		szilícium-dioxid, 109,5° (tetraédes orientáltság, mint a gyémántnál)
Melyik vegyület redukáló hatású? (Jelölje X-szel a megfelelő vegyület alatti cellában!)	9.	X (mert a kén oxidációs száma tud nőni a kén-dioxidban, azaz tud oxidálódni)	
A redukáló hatást bemutató kémiai egyenlet Lugol-oldattal:	10. $\text{SO}_2 + 2 \text{H}_2\text{O} + \text{I}_2 = 2 \text{HI} + \text{H}_2\text{SO}_4$		

Oldódik-e vízben? Ha igen, milyen az oldat kémhatása?	11. igen, savas (szénsav keletkezik)	12. igen, savas (kénessav keletkezik)	13. nem
Írja fel valamelyik vegyület reakcióját feleslegben vett NaOH-val (megfelelő körülmények között)!	14. $2 \text{ NaOH} + \text{CO}_2 = \text{Na}_2\text{CO}_3 + \text{H}_2\text{O}$ $2 \text{ NaOH} + \text{SO}_2 = \text{Na}_2\text{SO}_3 + \text{H}_2\text{O}$ $2 \text{ NaOH} + \text{SiO}_2 = \text{Na}_2\text{SiO}_3 + \text{H}_2\text{O}$ Savanhidridek bázisokban általában feloldódnak és só + (víz) képződik		
Melyik egyesíthető oxigénnel? (Jelölje X-szel a megfelelő vegyület alatti cellában!)	15.		X
Az oxigénnel való egyesülés egyenlete:	16. $2 \text{ SO}_2 + \text{O}_2 \rightleftharpoons 2 \text{ SO}_3$		

1, Esettanulmány (10 pont)

Ennek a megoldását a hivatalos megoldókulcsban találjátok! A feladatsor és a megoldókulcs egy helyen fent van a honlapomon is:

<https://www.emeltkemiaerettsegi.hu/regebbi-erettsegi-feladatsorok/>

3. Egyszerű választás (7 pont)

Írja be az egyetlen megfelelő betűjelet a válaszok jobb oldalán található üres négyzetbe!

1, Egy sóból 100 g víz 20 °C-on 25 g-ot képes feloldani. Hány tömegszázalék sót tartalmaz az az oldat, amit akkor kapunk, ha 50 cm³ (50 g) desztillált vízbe 15 g-ot szórunk az adott sóból, majd intenzíven kevergetjük 20 °C állandó hőmérsékleten?

A) 15 tömegszázalék

B) 20 tömegszázalék Ez trükkös volt. Az oldhatóságból kiszámítható, hogy a telített oldat 20 m/m%-os. Na most, 50 g víz max 12,5 g sót tud feloldani, azaz hiába akarunk 15 g sót feloldani nem fog menni. Az történik, hogy az 50 g víz feloldja a 12,5 g sót, azaz keletkezik egy 20 m/m%-os telített sóoldat és a maradék 2,5 g só a pohár alján marad feloldatlanul. Tehát túltelített oldat így NEM!!!! hozható létre!

C) 23 tömegszázalék

Megoldotta: Lénárt Gergely okl. vegyészmérnök, kémia magánoktató

Honlapcím: <https://www.emeltkemiaerettsegi.hu/>

2023 májusi emelt szintű feladatsor megoldása

D) 25 tömegszázalék

E) 30 tömegszázalék

2. A $0,100 \text{ mol/dm}^3$ -es hangyasav- és a $0,100 \text{ mol/dm}^3$ -es ecetsavoldatot hasonlítjuk össze. Vizsgálja meg a következő állításokat!

a) A hangyasavoldat pH-ja nagyobb.

b) A hangyasav disszociációfoka nagyobb.

c) Csak a hangyasavoldat képes elszínteleníteni a brómos vizet.

d) Csak az ecetsavoldat képes a mészkövet gázfejlődés közben oldani. Állapítsa meg, melyek a helyes megállapítások a fentiek közül!

Állapítsa meg, melyek a helyes megállapítások a fentiek közül!

A) Csak az a) állítás.

B) Csak az a) és d) állítás.

C) Csak a b) és c) állítás. A hangyasav erősebb sav, mint az ecetsav és ezért nagyobb mértékben disszociál a vizes oldatában, tehát a disszociációfoka nagyobb. A brómos vizet is csak ő képes elszínteleníteni az alkánsavak között, mert található benne formilcsoport és emiatt viszonylag könnyedén tovább tud szén-dioxiddá oxidálódni, azaz az elemi bróm képes őt oxidálni (vagyis ő a brómot redukálni)

D) Csak az a) és c) állítás.

E) Csak a b) és d) állítás.

3. Melyik esetben redukálódik a hidrogén?

A) Ha szén-dioxiddal reagál.

B) Ha eténnel reagál.

C) Ha klórral reagál.

D) Ha nitrogénnel reagál.

E) Ha nátriummal reagál. NaH képződik, amiben a hidrogén oxidációs száma -1 , azaz az eredeti nulláról csökkent, tehát redukálódott.

4. Melyik vegyület nem keletkezik, ha 2-metilbuta-1,3-diént klórozunk?

A) 3,4-diklór-2-metilbut-1-én

B) 3,4-diklór-3-metilbut-1-én

C) 1,4-diklór-2-metilbut-2-én

D) 1,3-diklór-2-metilbut-2-én tipp, ilyen feladatoknál érdemes felrajzolni a lehetséges termékeket

E) 1,2,3,4-tetraklór-2-metilbután

5. Az alábbiak közül melyik reakció nem megy végbe semmilyen körülmények között sem?

A) $C_2H_4 + HCl = C_2H_5Cl$

B) $CH_4 + 2 Cl_2 = CCl_4 + 2 H_2$ az csúnya baleset lenne, ha elemi hidrogén keletkezne (spoiler, HCl fog)

C) $2 CH_4 = C_2H_2 + 3 H_2$

D) $C_2H_2 + 2 Na = Na_2C_2 + H_2$

E) $C_2H_2 + H_2O = CH_3-CHO$

6. Vízbontással durranógázt állítunk elő. Mekkora töltés szükséges 1,00 mol durranógáz előállításához?

A) 193 000 C

B) 128 667 C $H_2O \xrightarrow{2 \text{ elektron}} H_2 + 0,5 O_2$ 2 mol elektron hatására összesen $1+0,5=1,5$ mol durranógáz képződik. Ez esetben, ha 1,5 mol durranógázhoz kell 2 mol elektron, akkor 1 mol durranógázhoz 1,33 mol elektron. 1 mol elektron 96500 C töltést igényel, akkor $1,33 \cdot 96500 = 128667$ C

C) 96 500 C

D) 64 333 C

E) 48 250 C

7. A cérium alapállapotú atomjának elektronszerkezete: $[Xe] 4f^1 5d^1 6s^2$. Hány telített héja és hány párosítatlan elektronja van az alapállapotú cériumatomnak?

Megoldotta: Lénárt Gergely okl. vegyészmérnök, kémia magánoktató

Honlapcím: <https://www.emeltkemiaerettsegi.hu/>

2023 májusi emelt szintű feladatsor megoldása

A) 3 telített héja és 2 párosítatlan elektronja első 1 héj telített (negyedik nem, mert az f alhéj nyitott). A d és az f alhéjakon van 1-1 elektron ami biztosan csak párosítatlan lehet

B) 4 telített héja és 2 párosítatlan elektronja

C) 3 telített héja és 4 párosítatlan elektronja

D) 4 telített héja és 4 párosítatlan elektronja

E) 5 telített héja és 4 párosítatlan elektronja

4. Kísérletelemző feladat (12 pont)

Két-két kémcsőben azonosítandó (megkülönböztetendő) anyagpárok vannak. Azonosításhoz az alábbi reagensek állnak a rendelkezésünkre. (Mindegyikből csak két adag áll rendelkezésre, azaz egy azonosításra elegendő.)

A) Brómos víz

B) Ammóniás ezüst-nitrát-oldat

C) Nátrium

D) 20%-os sósav

E) 30%-os salétromsavoldat

F) 20%-os NaOH-oldat

A vegyülepárok azonosításához válassza ki a megfelelő reagenst, adja meg a megfelelő tapasztalatot, majd írja fel az azonosított vegyülettel a lezajló kémiai reakció egyenletét! (A szerves vegyületeknél a konstitúciót is mutassa!)

a) Propán-1-ol és prop-2-én-1-ol:

A választott reagens betűjele: **A**

Pozitív próba esetén a megfigyelt tapasztalat: **a telítetlen vegyület esetén a brómos víz elszíntelenedik**

Reakcióegyenlet: $\text{CH}_2=\text{CH}-\text{CH}_2-\text{OH} + \text{Br}_2 = \text{CH}_2\text{Br}-\text{CHBr}-\text{CH}_2-\text{OH}$

Ez egy nagyon tipikus megkülönböztetés, telített és telítetlen vegyületet brómos vízzel szinte mindig meg lehet különböztetni egymástól

b) Ezüst és arany:

A választott reagens betűjele: **E**

Pozitív próba esetén a megfigyelt tapasztalat: **színtelen gáz fejlődik**

Reakcióegyenlet: $3 \text{Ag} + 4 \text{HNO}_3 = 3 \text{AgNO}_3 + \text{NO} + 2 \text{H}_2\text{O}$

Megoldotta: Lénárt Gergely okl. vegyészmérnök, kémia magánoktató

Honlapcím: <https://www.emeltkemiaerettsegi.hu/>

2023 májusi emelt szintű feladatsor megoldása

Na pont ezért hívják a salétromsavat választóvíznek is, mert ki lehet vele oldani az ezüstöt az arany mellől 😊

c) Alumínium és magnézium:

A választott reagens betűjele: **F**

Pozitív próba esetén a megfigyelt tapasztalat: **színtelen, szagtalan gáz fejlődik**

Reakcióegyenlet: $\text{Al} + \text{NaOH} + 3 \text{H}_2\text{O} = \text{Na}[\text{Al}(\text{OH})_4] + 1,5 \text{H}_2$

Alumínium amfoter sajátosságú, tehát lúgoldatokban is oldódik. Mg elvileg képes lehetne az NaOH-oldat vizében feloldódni, de nagyon lassan melegítés nélkül, ezért amíg feloldódik az alumínium a másik reakció nem számottevő. Ettől függetlenül én személy szerint nem tartom jó ötletnek, hogy az Al mellé Mg-t adtak, mert nagyon zavaró az Mg potenciálja miatt....

d) Bután-1-ol és dietil-éter:

A választott reagens betűjele: **C**

Pozitív próba esetén a megfigyelt tapasztalat: **színtelen, szagtalan gáz fejlődik**

Reakcióegyenlet: $\text{CH}_3\text{-CH}_2\text{-CH}_2\text{-CH}_2\text{-OH} + \text{Na} = \text{CH}_3\text{-CH}_2\text{-CH}_2\text{-CH}_2\text{-ONa} + 0,5 \text{H}_2$

e) Aceton és acetaldehid:

A választott reagens betűjele: **B**

Pozitív próba esetén a megfigyelt tapasztalat: **ezüst bevonat a kémcső falán**

Reakcióegyenlet: $\text{CH}_3\text{-CHO} + 2 \text{Ag}^+ + 2 \text{OH}^- = \text{CH}_3\text{COOH} + 2 \text{Ag} + \text{H}_2\text{O}$

Nagyon tipik, aldehidet mindig meg lehet különböztetni Tollens vagy Fehling próbával ketontól.

f) Ezüst és vas:

A választott reagens betűjele: **D**

Pozitív próba esetén a megfigyelt tapasztalat: **színtelen, szagtalan gáz fejlődik, miközben az oldat világoszöld színű lesz**

Reakcióegyenlet: $\text{Fe} + 2 \text{HCl} = \text{FeCl}_2 + \text{H}_2$

A vas negatív std potenciálú fém lévén képes sósvából hidrogént fejleszteni.

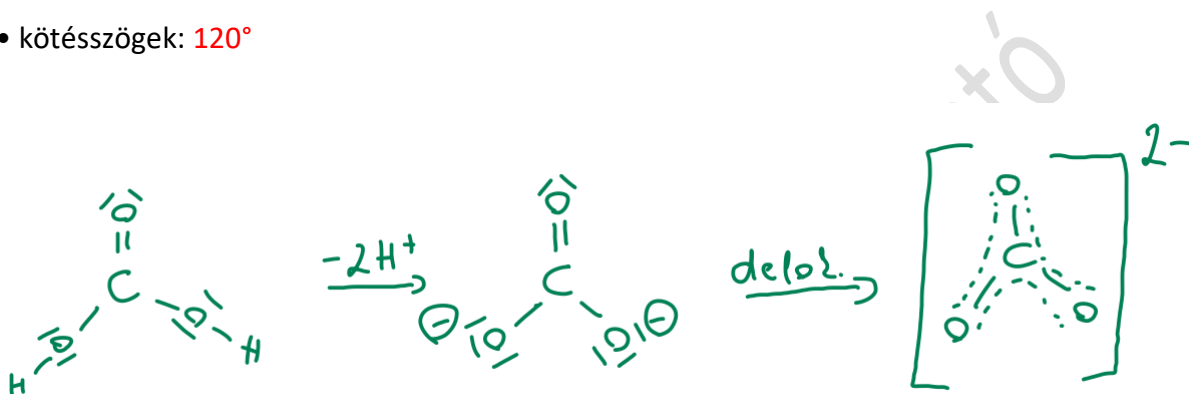
5. Elemző feladat (13 pont)

Karbonátok

a) Jellemezze a karbonátion szerkezetét a megadott szempontok szerint!

- összegképlete: CO_3^{2-}

- delokalizált pi-kötések száma: **1 pi kötés**
- protonszám: **30 db** (add össze 1 C és 3 oxigén protonjait)
- elektronszám: **32 elektron** (a negatív töltés miatt kettővel több, mint a proton)
- téralkata: **síkháromszög**
- kötésszögek: **120°**

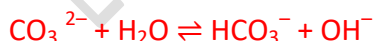
b) Írja fel egy vízdékony fém-karbonát képletét!

pl.: Na_2CO_3

c) A metilnarancs és a fenolftalein indikátorok közül melyik változtatja meg a színét a b) kérdésben szereplő karbonát vizes oldatában? Milyen színű lesz?

fenolftalein és lilás színű lesz (ugyanis a nátrium-karbonát egy erős bázis és gyenge sav sója, azaz lúgosan hidrolizál vagyis a vizes oldata lúgos kémhatású. A két indikátor közül csak a fenolftalein alkalmas arra, hogy megkülönböztesse a lúgos kémhatást a nem lúgostól)

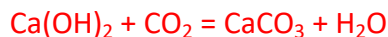
d) Írja fel a c) kérdésben szereplő kémhatásváltozás ionegyenletét (a folyamat első lépését)! Jelölje a Brönsted-féle sav-bázis párokat!

b1   s2   s1   b2 (nyilván más értelmes jelöléssel is el kéne fogadni)

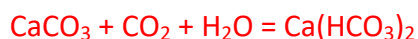
e) Meszes vízbe szén-dioxidot vezetünk. Mi a kezdeti tapasztalat? Írja fel a reakció egyenletét is!

Az oldat zavaros lesz és fehér csapadék válik le.

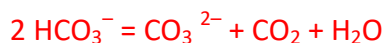
f) Az e) kérdésben keletkezett rendszerbe tovább vezetjük a szén-dioxidot. Mit tapasztalunk? Írja fel a lezajló reakció egyenletét!

A kezdetben keletkezett csapadék feloldódik és az oldat kitisztul

g) Felforraljuk az f) kérdésben keletkezett rendszert. Mit tapasztalunk? A széntartalmú ion mely sav-bázis tulajdonságán alapul ez a kémiai reakció? Írja fel a reakció ezt igazoló lépésének ionegyenletét!

Újra csapadék fog kiválni és a hidrogén-karbonát amfoter (savanyú anion)

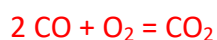
6. Számítási feladat (7 pont)

Szén-monoxid- és oxigéngáz elegyét felrobbantva, majd az eredeti hőmérsékletre és nyomásra visszahűtve a gázelegy térfogata 10,0%-kal kisebb lett az eredetihez képest. A maradék gázban a parázsló gyújtópálca meggyullad.

Határozza meg a kiindulási és a keletkezett gázelegy térfogatszázalékos összetételét!

Ez egy nagyon tipikus szervesetlenes gázelegyes feladat (nagyon hasonlóakkal a számolási példatár 5. fejezetének B és É feladataiban találkozhattál).

A szén-monoxid és oxigén egymással reagálva szén-dioxidot termel:

Egy ilyen feladatnál több esetünk is lehetne:

- a szén-monoxid és oxigén sztöchiometrikus arányban vannak jelen, azaz mind a kettő elfogy és csak CO_2 marad vissza,
- szén-monoxid feleslegben van

- oxigén feleslegben van.

A feladat szövege írja, hogy az izzó gyújtópálca lángra lobban a reakció után. Ez csak úgy lehetséges, ha az oxigén van feleslegben, azaz CO teljesen elfogy.

Nincs megadva semmilyen mennyiségi adat, adjunk meg mi pl. egy térfogatot, vagy Avogadro-törvénye miatt akár anyagmennyiséget.

Én nem akarok matematikailag zsonglörkődni ezért veszek a kezdeti (reakció előtt) CO/O₂ gázelegyből 100 dm³ térfogatot. Mivel nem tudjuk (de meg kell tudnunk), hogy ebben a kezdeti gázelegyen milyen százalékban vannak jelen az egyes komponensek, ezért legyen az egyik, pl.: CO X dm³ és így a másik, az oxigén 100-X dm³.

A CO elfogy, tehát ő a limitáló reagens az ő móljából (térfogatából) számoljuk ki a reakcióegyenlet alapján, hogy mennyi oxigén fogy rá és mennyi szén-dioxid képződik.

X dm³ CO elfogyaszt feleannyi, azaz 0,5*X dm³ oxigént és képez X dm³ szén-dioxidot. Ez azt jelenti, hogy a reakció utáni gázelegyen tehát van:

- X dm³ képződött szén-dioxid és
- 100-X-0,5*X azaz 100-1,5*X dm³ maradék oxigén (ezt úgy számoltam ki, hogy a kezdeti 100-X dm³ oxigénből kivontam azt a 0,5*X dm³ térfogatot, ami a reakció során elfogyott belőle)

Tehát a reakció után van nekünk összesen a szén-dioxidból és oxigénből:

$$X + 100 - 1,5 * X = 100 - 0,5 * X \text{ dm}^3$$

A feladat szövege alapján azt is tudjuk, hogy az égés után a kezdeti gázelegy 90,0%-a, azaz a mi esetünkben 90,0 dm³. Van egy ismeretlenünk és így lett egy egyenletünk:

$$100 - 0,5 * X = 90,0$$

$$X = 20,0 \text{ dm}^3$$

Tehát a kezdeti gázelegyünk 100 dm³ térfogatában 20,0 dm³ CO és 80,0 dm³ oxigén van, azaz a kezdeti elegy térfogatszázalékos összetétele:

Megoldotta: Lénárt Gergely okl. vegyészmérnök, kémia magánoktató

Honlapcím: <https://www.emeltkemiaerttsegi.hu/>

2023 májusi emelt szintű feladatsor megoldása

$$\frac{V}{V} \%_{CO} = 20,0 \%$$

$$\frac{V}{V} \%_{oxigén} = 80,0 \%$$

Most nézzük a keletkezett CO₂/O₂ elegyet. Tudjuk, hogy a reakció után össztérfogat 90,0 dm³. Ebben a CO₂ 20,0 dm³, az oxigén pedig 70,0 dm³:

$$\frac{V}{V} \%_{szén-dioxid} = \frac{20,0}{90,0} * 100\% = 22,2 \%$$

$$\frac{V}{V} \%_{oxigén} = 100 - 22,2 = 77,8\%$$

7. Számítási feladat (11 pont)

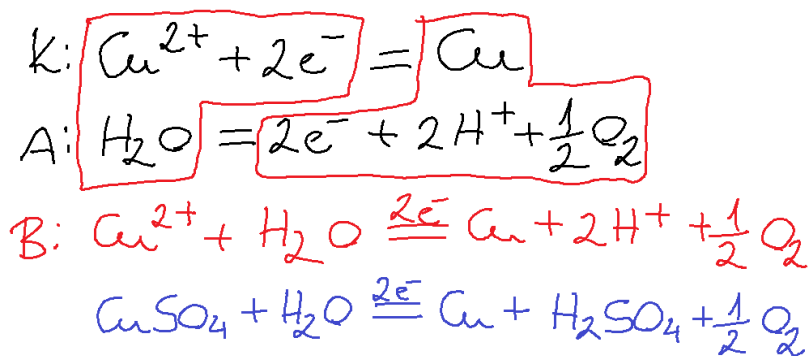
150 g réz(II)-szulfát-oldatot elektrolizálunk 2,00 A állandó áramerősséggel grafit-elektrodok között. Az összes réz(II)ion redukációjához pontosan 90,0 percre volt szükség. (A katódon eközben nem volt megfigyelhető gázfejlődés.)

a) Határozza meg, hány tömegszázalékos volt kezdetben a réz(II)-szulfát-oldat!

Ez egy tipik Faraday-törvényes-oldatos-elektrolízises feladat volt, hasonlókkal a 15. fejezetem D és É feladatai között találkozhatasz.

Elsőnek is tisztázzuk le, hogy mi történik az elektrolízis során. A katódon a réz leválik az anódon pedig a szulfácion leválása helyett vízbontás történik. A feladat szövege írja, hogy az összes fémiont leválasztjuk és a katódon nem történik gázfejlődés. Ez azt jelenti, hogy csakis addig elektrolizálunk amíg el nem fogy az összes réz(II)-ion, amint ez megtörtént megállunk (azaz nem elektrolizáljuk tovább a képződő kénsavoldatot, csak egy bruttó folyamat van).

Több féleképpen is bele lehet kezdeni a feladatba, de számomra a leglogikusabb első lépés az, ha felírjuk a folyamat bruttó egyenletét, hogy lássuk, hogy pontosan mi történt minőségileg és mennyiségileg:

Az első kérdés a kezdeti réz(II)-szulfát-oldat tömegszázalékos összetétele. Ehhez kell az oldat tömege, ezt meg is adták (hurrá 😊). Kell még az oldott réz(II)-szulfát tömege is.

A bruttó egyenlet alapján jól látszik, hogy 1 mol réz(II)-szulfát elektrolízisére 2 mol elektron szükséges. Minden adat adott ahhoz, hogy a Faraday-törvényt alkalmazva kiszámítsuk a folyamat során áthaladó elektronok anyagmennyiségét:

$$I * t = n_{\text{elektron}} * z * F$$

Percet váltsd át másodpercre és ne feledd, hogy az elektron z értéke mindig 1:

$$2,00 * 90,0 * 60 = n_{\text{elektron}} * 1 * 96500$$

$$n_{\text{elektron}} = 0,112 \text{ mol}$$

Ha 2 mol elektron 1 mol réz(II)-szulfát elektrolíziséhez szükséges, akkor 0,112 mol elektron (egyenes arányosság, felannyi):

$$n_{\text{réz(II)-szulfát}} = \frac{0,112}{2} \text{ mol}$$

A kezdeti oldatban lévő oldott réz(II)szulfát tömege az anyagmennyisége és moláris tömege által:

$$m_{\text{réz(II)-szulfát}} = \frac{0,112}{2} * 159,5 = 8,93 \text{ g}$$

A kezdeti réz(II)-szulfát-oldat tömegszázalékos összetétele:

$$\frac{m}{m} \%_{\text{réz(II)-szulfát}} = \frac{8,93}{150} * 100\% = 5,95 \%$$

b) Milyen oldott anyagot tartalmaz az elektrolízis végén az oldat? Számítsa ki, hány tömegszázalékos!

Az előbb felírt bruttó folyamat alapján a keletkező oldatban **az új oldott anyag kénsav** lesz.

A keletkező oldat tömegszázalékos összetételéhez mindenképp szükséges az oldott kénsav tömege és a keletkezett oldat tömege. Ne feledjük, hogy az előző feladatrészben már kiszámítottuk az elektrolízis során áthaladt elektronok mennyiségét.

2 mol elektron hatására 1 mol (azaz feleannyi kénsav keletkezik). Tehát akkor 0,112 mol elektron hatására:

$$n_{\text{kénsav}} = \frac{0,112}{2} \text{ mol}$$

A keletkezett oldatban lévő oldott kénsav tömege az anyagmennyisége és moláris tömege által:

$$m_{\text{kénsav}} = \frac{0,112}{2} * 98,1 = 5,49 \text{ g}$$

Most jöjjön a keletkezett oldat tömege.

Ilyen példák esetén a legkönnyebben úgy tudjuk kiszámítani a keletkező oldat tömegét, hogy használjuk az anyagmegmaradás elvét. Kezdetben volt 150 g oldatunk, ezt elektrolizáltuk, elektrolízis hatására elemi réz és elemi oxigén hagyta el az oldatot. Tehát ha a kezdeti 150 g tömegű oldatból kivonjuk a keletkező rezet és oxigént, vagyis azon anyagok tömegeit, melyek fizikailag elhagyják az oldatfázist, akkor megkapjuk a folyamat után keletkezett oldat tömegét:

$$m_{\text{keletkező oldat}} = m_{\text{kezdeti oldat}} - m_{\text{Cu}} - m_{\text{oxigén}}$$

A bruttó egyenlet alapján az áthaladt elektronok anyagmennyiségéhez képest a képződő réz anyagmennyisége feleannyi, az oxigéné negyedannyi:

$$n_{\text{Cu}} = \frac{0,112}{2} \text{ mol}$$

$$n_{\text{oxigén}} = \frac{0,112}{4} \text{ mol}$$

Tömegeik anyagmennyiségük és moláris tömegeik által:

$$m_{\text{Cu}} = \frac{0,112}{2} * 63,5 \text{ g}$$

$$m_{\text{oxigén}} = \frac{0,112}{4} * 32,0 \text{ g}$$

Tehát a keletkező oldat tömege:

$$m_{\text{keletkező oldat}} = 150 - \frac{0,112}{2} * 63,5 - \frac{0,112}{4} * 32,0 = 145,5 \text{ g}$$

A keletkezett oldat kénsavtartalma:

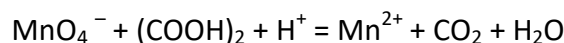
$$\frac{m}{m} \%_{\text{kénsav}} = \frac{5,49}{145,5} * 100\% = 3,77 \%$$

8. Számítási feladat (11 pont)

A vesekőnek több fajtája van: a legtöbb vesekő kalcium-oxalátot tartalmaz, de kalcium-foszfát is alkothatja. Van olyan vesekő is, amelynek fő alkotórésze a húgysav.

Tegyük fel, hogy egy vesekőben csak vízmentes kalcium-oxalát és kalcium-foszfát, valamint 2,00 tömegszázalék egyéb, vízben és savban oldhatatlan – kalciumot nem tartalmazó – anyag található. A kő 5,00 grammos darabját kénsavoldatban feloldjuk, majd az oldatot leszűrjük és – mérőlombikban – 250 cm³-re hígítjuk. Ennek 10,0 cm³-es részleteit kénsavas közegben titráljuk 0,0195 mol/dm³ koncentrációjú kálium-permanganát-mérőoldattal: az átlagfogyás 23,44 cm³.

A titrálás rendezendő egyenlete:

a) **Rendezze az ionegyenletet, és határozza meg a vesekő tömegszázalékos kalcium-oxalát-tartalmát!**

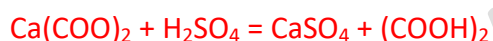

Mangán változik +7-ről +2-re illetve a szén +3-ról +4-re

Hasonló feladattal a példatáram 11 és 12 fejezetében találkozhattatok az É feladatok között.

Tudjuk, hogy a vesekövünk 5,00 g (szép kis darab). A reakcióegyenlet alapján látszik, hogy a kálium-permanganát mérőoldattal az oxálsavat titráljuk. Felmerül a kérdés, hogy ha a vesekőben kalcium-oxalát van, akkor hogy a bánatban lehet az, hogy a titrálást oxálsavval írjuk fel?

A kérdésre az a válasz, hogy amikor a vesekövet kénsavban feloldjuk, akkor a kénsav erősebb sav lévén kiszabadítja az oxálsavat (is) a sójából:

A sav-bázis reakcióegyenletből jól látszik, hogy 1 mol kalcium-oxalátból 1 mol oxálsav képződik, azaz ha meghatározzuk a permanganometriás titrálásból az oxálsav anyagmennyiségét az egyben a vesekőben lévő kalcium-oxalát anyagmennyiségével is meg fog egyezni.

A rendezett egyenlet alapján 2 mol permanganát 5 mol oxálsavat, azaz 2,5-szeres anyagmennyiségű oxálsavat fogyaszt.

A vesekőből készítünk egy 250 cm³ tréfogatú törzsoldatot, majd ennek a törzsoldatnak a 25-öd részét, azaz 10 cm³-t megtitrálunk. A mérőoldat adataiból kiszámítható az elfogyott permanganát anyagmennyisége (térfogatot váltsad át):

$$n_{\text{permanganát}} = 0,02344 * 0,0195 = 4,571 * 10^{-4} \text{ mol}$$

A reakcióegyenlet alapján a permanganát 2,5-szeres anyagmennyiségű oxálsavat fogyaszt:

$$n_{\text{oxálsav}} = 4,571 * 10^{-4} * 2,5 = 1,143 * 10^{-3} \text{ mol}$$

Tehát 1,143*10⁻³ mol oxálsav van a megtitrált 10,0 cm³ oldatban. Azonban ne feledjük, hogy a vesekő teljes oxalát tartalma a 250 cm³ törzsoldatban volt benne (ugye ennek titrálunk csak egy kis részét), tehát ha 10 cm³ törzsoldatban 1,143*10⁻³ mol oxálsav van, akkor a teljes 250 cm³ törzsoldatban:

Megoldotta: Lénárt Gergely okl. vegyészmérnök, kémia magánoktató

Honlapcím: <https://www.emeltkemiaerettsegi.hu/>

2023 májusi emelt szintű feladatsor megoldása

$$n_{\text{oxálsav teljes}} = 25 * 1,143 * 10^{-3} = 0,02857 \text{ mol}$$

Az előbb beláttuk, hogy az oxálsav és az oxalát anyagmennyisége azonos:

$$n_{\text{oxalát teljes}} = 0,02857 \text{ mol}$$

Az oxalát tömege az 5,00 g vesekőben az anyagmennyisége és moláris tömege által:

$$m_{\text{oxalát teljes}} = 0,02857 * 128 = 3,657 \text{ g}$$

A vesekő oxalát tartalma:

$$\frac{m}{m} \%_{\text{oxalát}} = \frac{3,657}{5,00} * 100\% = 73,1\%$$

b) Határozza meg a vesekő tömegszázalékos kalcium(ion)-tartalmát!

(Ha nem sikerült az a) kérdésre válaszolni, akkor számoljon 80,0 tömegszázalék kalcium-oxalát-tartalommal!)

Ennek a kérdésnek a megválaszolásához mindenképpen tudnunk kell, hogy pontosan hány mol kalcium-oxalát és kalcium-foszfát van a vesekőben.

A kalcium-oxalátot már kiszámítottuk, 3,657 g, azaz 0,02857 mol.

Az 5,00 g vesekő 98,0%-a kalcium-oxalát és kalcium-foszfát (a maradék 2,00% egyéb):

$$m_{\text{oxalát és foszfát együtt}} = 5,00 * 0,980 = 4,90 \text{ g}$$

Ebben a 4,90 g-ban 3,657 g kalcium-oxalát van tehát a maradék kalcium-foszfát:

$$m_{\text{kalcium-foszfát}} = 4,90 - 3,657 = 1,243 \text{ g}$$

A kalcium-foszfát anyagmennyisége:

$$n_{\text{kalcium-foszfát}} = \frac{1,243}{310} = 0,00401 \text{ mol}$$

A kalcium-oxalát ($\text{Ca}(\text{COO})_2$) 1 móljában 1 mol kalciumion van, a kalcium-foszfát ($\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$) 1 móljában pedig 3 mol kalciumion van, azaz a teljes kalciumion mennyiséget úgy kapjuk meg,

Megoldotta: Lénárt Gergely okl. vegyészmérnök, kémia magánoktató

Honlapcím: <https://www.emeltkemiaerettsegi.hu/>

2023 májusi emelt szintű feladatsor megoldása

hogyan a kalcium-oxalát anyagmennyiségéhez hozzáadjuk a kalcium-foszfát anyagmennyiségének a háromszorosát:

$$n_{\text{kalciumion}} = 0,02857 + 3 * 0,00401 = 0,0406 \text{ mol}$$

A vesekőben lévő kalciumion tömege:

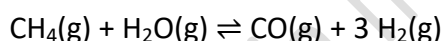
$$m_{\text{kalciumion}} = 0,0406 * 40,0 = 1,62 \text{ g}$$

A vesekő kalciumtartalma:

$$\frac{m}{m} \%_{\text{kalcium}} = \frac{1,624}{5,00} * 100\% \approx 32,5\%$$

9. Számítási és elemző feladat (14 pont)

A metán és a vízgőz reakcióját az ipar is használja szintézisgáz előállításához:

Egy kísérlet során egy tartályba metánt és négyszeres anyagmennyiségű vízgőzt töltek, és ekkor a 927 °C-on kialakuló egyensúlyig a metán 90,0%-a átalakult. Az egyensúlyi gázelegyössznyomása 4,58 MPa lett.

a) Határozza meg az egyensúlyi gázelegy anyagmennyiség-százalékos összetételét!

b) Határozza meg az egyensúlyi koncentrációkat és a 927 °C-ra vonatkozó egyensúlyi állandó értékét!

Egyben oldom meg a feladat a) és b) részét!!!

Ehhez hasonló feladattal a példatáram 7. fejezetének H és É feladatai között találkozhattál.

Azt már most az elején tisztázzuk le, hogy ezt a feladatrészt többféleképpen is meg lehet oldani. Az eredeti megoldókulcs random mennyiségi adatokat vett, egész konkrétan kezdetben 1 mol metánt és 4 mol vízgőzt. Ez a módszer nyilván nem rossz, de mivel a b) kérdésben így is ki kell számítani a koncentrációkat, ezért én egy picit másképp fogom a feladatot megoldani.

Megoldotta: Lénárt Gergely okl. vegyészmérnök, kémia magánoktató

Honlapcím: <https://www.emeltkemiaerettsegi.hu/>

2023 májusi emelt szintű feladatsor megoldása

Az ideális gázok állapotegyenlete ($pV=nRT$) felírható a koncentrációkkal kifejezve is (oszd le az egyenletet a térfogattal):

$$p = c * R * T$$

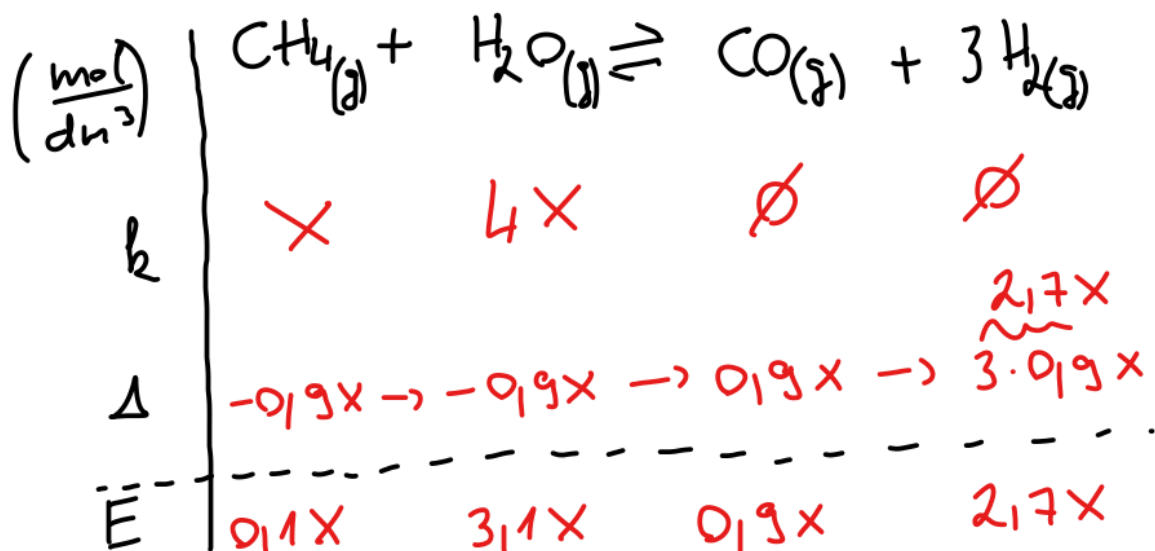
Minden adott ahhoz, hogy kiszámítsuk az egyensúlyi elegy összkoncentrációját (ha mol/dm^3 -t akarunk kapni, akkor a nyomást kPa-ban kell behelyettesíteni!!! illetve a hőmérsékletet váltsd át K-be):

$$4580 = c_{\text{össz elegy}} * 8,314 * 1200$$

$$c_{\text{össz elegy}} = 0,4591 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$$

Ha ezt a módszer követjük, akkor egyben a b) kérdésre is választ tudunk adni.

Vegyünk kezdetben $X \text{ mol/dm}^3$ metán és ekkor a vízgőz $4*X \text{ mol/dm}^3$ (mivel a tartály térfogata állandó, ezért az anyagmennyiség egyenesen arányos a térfogattal, azaz amilyen arányban vannak a koncentrációk, olyan arányban lesznek az anyagmennyiségek is). A megadott adatok alapján töltsük ki a táblázatot:

Tehát összesen $6,8*X \text{ mol/dm}^3$ az egyensúlyi elegy, amiről már tudjuk, hogy nem melleleg $0,4591 \text{ mol/dm}^3$:

$$6,8 * X = 0,4591$$

$$X = 0,0675 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$$

Így már ismerjük „X”-et, „X”-esen kifejezve az egyensúlyi koncentrációkat és az össz egyensúlyi koncentrációt. Ebből könnyedén megadható minden kérdésre a válasz!

Az egyes komponensek egyensúlyi koncentrációi és az anyagmennyiség százalékos összetétel:

$$[\text{metán}]_e = 0,1 * 0,0675 = 0,00675 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$$

$$\frac{n}{n} \%_{\text{metán}} = \frac{0,00675}{0,4591} * 100\% = 1,47\%$$

$$[\text{vízgőz}]_e = 3,1 * 0,0675 = 0,209 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$$

$$\frac{n}{n} \%_{\text{vízgőz}} = \frac{0,209}{0,4591} * 100\% = 45,5\%$$

$$[\text{CO}]_e = 0,9 * 0,0675 = 0,0607 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$$

$$\frac{n}{n} \%_{\text{CO}} = \frac{0,0607}{0,4591} * 100\% = 13,2\%$$

$$[\text{hidrogén}]_e = 2,7 * 0,0675 = 0,182 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$$

$$\frac{n}{n} \%_{\text{hidrogén}} = \frac{0,182}{0,4591} * 100\% = 39,6\%$$

Az egyensúlyi állandó:

$$K = \frac{[\text{CO}]_e * [\text{hidrogén}]_e^3}{[\text{metán}]_e * [\text{vízgőz}]_e} = \frac{0,0607 * 0,182^3}{0,00675 * 0,209} = 0,259 \left(\frac{\text{mol}}{\text{dm}^3} \right)^2$$

Megoldotta: Lénárt Gergely okl. vegyészmérnök, kémia magánoktató

Honlapcím: <https://www.emeltkemiaerettsegi.hu/>

2023 májusi emelt szintű feladatsor megoldása

c) Számítsa ki a szintézisgáz előállításának fenti egyenlethez tartozó reakcióhőjét, majd ez alapján becsülje meg és magyarázza hogyan változik az egyensúlyi állandó a hőmérséklet emelésével!

$\Delta kH(\text{CH}_4(\text{g})) = -74,9 \text{ kJ/mol}$; $\Delta kH(\text{H}_2\text{O}(\text{g})) = -242 \text{ kJ/mol}$; $\Delta kH(\text{CO}(\text{g})) = -111 \text{ kJ/mol}$

Hess tétele felírható:

$$\Delta rH = \Delta kH(\text{CO}) + 3 * \Delta kH(\text{hidrogén}) - [\Delta kH(\text{metán}) + \Delta kH(\text{vízgőz})]$$

$$\Delta rH = (-111) + 3 * 0 - [(-74,9) + (-242)] \approx +206 \text{ kJ/mol}$$

Mivel a folyamat a reakcióhő alapján endoterm, ezért melegítés hatására a képződés irányába tolódik el az egyensúly és emiatt az egyensúlyi állandó értéke nőni fog! Gondolj bele mivel a képződés irányába tolódik az egyensúly ezért megnő a termékek mennyisége (ez a tört számlálója) és lecsökken a kiindulási anyagok mennyisége (ez a tört nevezője). Na most ha egy tört számlálója nő és egyben nevezője csökken a tört értéke is nőni fog!